

Deze verschijnselen werden geconstateerd op 21 September 1938; een maand later, tijdens het oogsten, bleken de planten, die alleen mozaïek-verschijnselen vertoonden, zich bijna geheel hersteld te hebben. Daarentegen hadden de planten met sterke misvormingen kooltjes met slechts 3 à 5 cm doorsnede of in het geheel geen kool gevormd.

Een massaal optreden van bladluizen in den zomer van 1938 heeft de verbreiding der virusziekte ongetwijfeld zeer bevorderd. Proeven met overbrenging van het virus gelukten bij bloemkool (11 rassen), witte kool (2 rassen), roode kool (1 ras) en spruitkool (1 ras). Ook in het vrije veld werden soortgelijke mozaïekverschijnselen waargenomen bij spruitkool, boerenkool en koolrabi, welke bij laatstgenoemde tot ernstige groeistoringen aanleiding gaven.

BOEKBESPREKING

A manual of agricultural helminthology, by I. N. Filipjev and J. H. Schuurmans Stekhoven Jr. (E. J. Brill, Leiden, 1941).

„Een boek, dat in een lang gevoelde behoefte voorziet!” Wanneer ik dit hier neerschrijf, bedoel ik dit niet als de gewone, veel gebruikte gemeenplaats, waarmede een recensent zich gaarne van zijn taak afmaakt; ik meen, dat ditmaal in die zinsnede geen woord te veel is gezegd. Het is geen boek, dat men in een verloren uurtje eens even ter hand neemt om gauw even een indruk te krijgen van de beteekenis der aaltjes voor land- en tuinbouw, noch ook om spoedig eenigszins op de hoogte te komen van den bouw en de levenswijze der verschillende soorten, die onze cultuurgewassen aantasten en die den verbouwers, en niet minder hunnen voorlichters, vaak voor moeilijk op te lossen problemen stellen. Aan hen evenwel, die meer diepgaande studie van deze parasieten en al wat daaraan annex is willen maken, zoomede aan hen, die dit reeds uit de verspreide andere bronnen gedaan hebben en nu vaak behoefte gevoelen aan wat de Duitschers een „Nachbuchschlager” noemen, kan dit boek onschatbare diensten bewijzen.

Naar Dr Schuurmans Stekhoven in het voorbericht mededeelt, is het tot stand gekomen als gevolg van een tot dezen gericht verzoek van den in 1937 overleden Russischen hoogleeraar Filipjev om met hem samen te werken aan het verzorgen van een 2de uitgave in het Engelsch van zijn in 1934 in het Russisch verschenen boek „Nematoden, die van belang zijn voor den landbouw”. Na den dood van Filipjev kostte het moeite iemand te vinden, die het

Russische manuscript kon vertalen, maar Dr Sch. St. is daar toch in geslaagd in den persoon van Dr S. F r e c h k o b van het Brusselsche Museum voor Natuurlijke Historie. Deze vertaalde het eerst in het Fransch, waarna Dr Sch. St. het hieruit weer in het Engelsch overbracht, aan het geheel allerlei waarnemingen van hem zelf toevoegende. Deze wel zeer internationale samenwerking heeft het gelukkig resultaat gehad, dat thans, dank zij het verschijnen in de Engelsche taal, voor de werkers op de geheele wereld een volledig handboek over nematoden en de door deze veroorzaakte beschadigingen beschikbaar is.

In het eerste gedeelte van het boek wordt de lichaamsbouw, de physiologie en de biologie der aaltjes behandeld; het tweede gedeelte geeft de systematiek en determinatie-tabellen tot de geslachten; het derde gedeelte is gewijd aan de onderzoekingsmethoden, dus de techniek van verzamelen, isoleeren, kweken en voor microscopisch onderzoek gereed maken der aaltjes. Het vierde gedeelte, dat voor den phytopatholoog het belangrijkste is (vooropgesteld, dat deze geen volkomen vreemdeling meer is in het Jeruzalem der aaltjes!), behandelt zeer uitvoerig en volledig de planten aantastende aaltjes. Een vereenvoudigde determinatie-tabel brengt tot de geslachten, terwijl voor elk afzonderlijk geslacht door een tabel determinatie tot de soort mogelijk is. Van elk der soorten wordt medegedeeld, in welke planten en waar ter wereld zij gevonden zijn en welke verschijnselen zij daarbij veroorzaken; wat over de biologie bekend is, wordt bij elke soort vermeld, o.a. het eventueel voorkomen van biologische rassen. De tot dusver gebruikelijke bestrijdingsmethoden worden aangegeven, zooals grondontsmetting en behandeling van b.v. bloembollen met heet water. Ook over de vijanden der aaltjes wordt medegedeeld wat daarvan bekend is. Hoe zorgvuldig de schrijvers alles verzameld hebben, wat over een soort bekend is, blijkt wel uit de plaatsruimte, die aan eenige der meest algemeene en meest besproken soorten is ingeruimd: het gewone stengelaaltje, *Ditylenchus dipsaci* K ü h n (= *Tylenchus devastatrix*), beslaat 62, het wortelaaltje, *Heterodera marioni* C o r n u (= *Heterodera radicola*), 52, het bietenaaltje, *Heterodera schachtii* S c h m i d t, eveneens 62 bladzijden. Deze gedeelten vormen dus a. h. w. monografieën over deze soorten, wier zorgvuldige bestudeering voor hen, die met de ons door deze aaltjes voorgelegde problemen te maken hebben, van groot nut kan zijn, ook al hebben zij geen diepgaande voorstudie van aaltjes in het algemeen gemaakt.

Het vijfde en laatste gedeelte van het boek behandelt de nematoden, die als parasiet in en ten koste van insecten leven, en dus, voor zoover dit schadelijke insecten zijn, als nuttig kunnen worden beschouwd.

Achter elk gedeelte volgt een literatuurlijst, die voor deel vier niet minder dan 21 bladzijden kleine druk beslaat en de volledigheid dan ook wel nabij zal komen.

Het boek is verlucht met 460 teekeningen en reproducties van fotografieën uit allerlei bronnen.

Ofschoon aan het werk van de voorgangers der schrijvers alle aandacht is gewijd en natuurlijk een ruim gebruik is gemaakt van de literatuur, moet men toch niet denken hier met een compilatiewerk te doen te hebben. De schrijvers brengen telkens de resultaten van hun eigen waarnemingen en onderzoeken naar voren en geven hun eigen inzichten weer.

Ofschoon het boek zeer omvangrijk is (878 bladzijden), is het toch niet wijdloopig geschreven. Hoewel ik niet zóó in 't Engelsch doorkneed ben om dit met zekerheid te kunnen beoordeelen, lijkt de stijl mij vlot en aangenaam leesbaar; de omvang is dan ook te wijten aan de geweldige uitgebreidheid der stof.

Het boek is met een letter van goede grootte ruim gedrukt op goed papier, waarop de afbeeldingen en teekeningen goed tot hun recht komen. Al bladerende en neuzende, zag ik slechts zeer enkele drukfouten (Mueler i.p.v. Mueller, Godefrey i.p.v. Godfrey, leafs i.p.v. leaves), zoodat het boek ook in opzicht wel verzorgd is.

Het werk is gewijd aan de nagedachtenis van vijf beroemde helminthologen, w.o. twee Nederlanders, n.l. Dr J. G. de Man en Prof. Dr J. Ritzema Bos. Herhaaldelijk wordt in den tekst ook gewag gemaakt van de onderzoeken en waarnemingen van andere Nederlandsche werkers op dit gebied, als Prof. Dr H. M. Quanjier, Prof. Dr E. v. Slogteren en Dr Schuurmans Stekhoven zelve, alsook van die, vermeld in de „Verslagen van den Plantenziektenkundigen Dienst”.

Dr Schuurmans Stekhoven spreekt aan het slot van zijn voorbericht den wensch uit, dat het boek er toe mag bijdragen het doel, n.l. vooruitgang in de bestrijding van de over de geheele wereld verbreide nematoden-plagen, te benaderen.

De recensent hoopt van harte, dat deze wensch in vervulling zal gaan. Het werk van Filipjev en Schuurmans Stekhoven vormt daarvoor een stevigen grondslag door het ter algemeene beschikking stellen van de tot dusver verkregen kennis over de aaltjes en de door hen veroorzaakte plantenziekten in den uitgebreidsten zin.

T. A. C. SCHOEVERS